

Väljaandja:	Riigikogu
Akti liik:	seadus
Teksti liik:	algtekst
Jõustumise kp:	01.05.2003
Avaldamismärke:	RT I 2003, 13, 65

Pagulaste seaduse muutmise seadus

Vastu võetud 15.01.2003

Välja kuulutatud
Vabariigi Presidendi 3. veebruari 2003. a otsusega nr 325

I. Pagulaste seaduses (RT I 1997, 19, 306; 1999, 18, 301; 25, 365; 2001, 16, 68; 2002, 42, 266; 61, 375) tehakse järgmised muudatused ja täiendused:

§ 1. Esimene peatükk muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

«1. peatükk
ÜLDSÄTTED

§ 1. Reguleerimisala

(1) Käesolev seadus reguleerib Eestis varjupaigataotleja ja pagulase õiguslikku seisundit ja viibimise aluseid, lähtudes ÜRO pagulasseisundi konventsioonist ja 1967. aasta 31. jaanuari pagulasseisundi protokollist (edaspidi *konventsioon*).

(2) Käesolevas seaduses ettenähtud haldusmenetlusele kohaldatakse täiendavalt haldusmenetluse seaduse (RT I 2001, 58, 354; 2002, 53, 336; 61, 375) sätteid, arvestades käesolevas seaduses sätestatud erisusi.

§ 2. Toimingute sooritamine

(1) Käesolevast seadusest tulenevaid toiminguid sooritavad Kodakondsus- ja Migratsiooniamet, Piirivalveamet ja tema kohalikud asutused – piirivalvepiirkonnad (edaspidi *piirivalveasutus*), politseiasutused, Sotsiaalministeerium ja tema valitsemisala asutused, kui seadusest või välislepingust ei tulene teisiti.

(2) Käesoleva seaduse alusel sooritavad toimingud ei takista pädevate asutuste poolt toimingute sooritamist kriminaalmenetluses ja väärtemenetluses, samuti rahvusvaheliste õigusabitaotluste täitmise tagamiseks või õigusrikkumise ärahoidmiseks tehtavaid toiminguid.

(3) Vähemalt 16-aastane isik sooritab seadusega sätestatud toiminguid iseseisvalt, kui käesolev seadus ei sätesta teisiti.

§ 3. Varjupaigataotleja, varjupaigataotlus ja varjupaik

(1) Varjupaigataotleja (edaspidi *taotleja*) on välismaalane, kes Eestis viibides või Eesti piiril palub kirjalikult, suuliselt või muul arusaadaval viisil Eesti Vabariigilt kaitset konventsiooni artikli 1 alusel.

(2) Varjupaigataotluseks käesoleva seaduse tähenduses loetakse elamisloa taotlust konventsiooni artikli 1 alusel.

(3) Varjupaiga andmiseks käesoleva seaduse tähenduses loetakse elamisloa andmist välismaalasele, kes on konventsiooni kohaselt pagulane.

(4) Välismaalase suhtes, kes taotleb elamisloa põhjendusel, et tema Eestist tagasi- või väljasaatmine võib kaasa tuua inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (RT II 2000, 11, 57) artiklis 3, ÜRO piinamise ning muude julmade, ebainimlike või inimväärikust alandavate kohtlemis- ja karistamisviiside vastase konventsiooni (RT II 1994, 14/15, 44) artiklis 3 nimetatud tagajärje või surmanuhtluse kohaldamise tema kodakondsusriigis või alalises asukohariigis, kohaldatakse käesoleva seaduse peatükke 1, 1¹, 2, 4–6, kui käesolevast seadusest ei tulene teisiti.

(5) Välislepingust tuleneva varjupaigataotluse ülevõtmiskohustuse täitmisel võrdsustatakse välisriigis varjupaigataotluse esitanud välismaalane taotlejaga käesoleva seaduse mõistes.

§ 4. Pagulane

Pagulane käesoleva seaduse tähenduses on välismaalane, kellele on antud elamisloa, kuna ta on konventsiooni kohaselt pagulane.

§ 5. Elamisloa andmine

(1) Kodakondsus- ja Migratsiooniamet annab tähtajalise elamisloa taotlejale, kes on konventsiooni kohaselt pagulane.

(2) Kodakondsus- ja Migratsiooniamet annab tähtajalise elamisloa käesoleva seaduse § 3 lõikes 4 nimetatud välismaalasele, kes ei ole konventsiooni kohaselt pagulane, kuid kelle puhul on põhjendatult alust arvata, et tema Eestist tagasi- või väljasaatmine võib kaasa tuua inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 3, ÜRO piinamise ning muude julmade, ebainimlike või inimväärikust alandavate kohtlemis- ja karistamisviiside vastase konventsiooni artiklis 3 nimetatud tagajärje või surmanuhtluse kohaldamise tema kodakondsusriigis või alalises asukohariigis.

§ 6. Elamisloa andmisest keeldumine

(1) Kooskõlas konventsiooniga keeldub Kodakondsus- ja Migratsiooniamet elamisloa andmisest taotlejale, kes ei vasta konventsiooni artiklis 1 antud pagulase määratlusele, sealhulgas:

1) juhul, kui teda ohustav tagakiusamine piirdub kindla geograafilise alaga, kusjuures taotlejale on kättesaadav piisav kaitse taotleja kodakondsusriigi või alalise asukohariigi mõnes teises piirkonnas;

2) juhul, kui ta on välismaalane, kelle suhtes konventsiooni ei kohaldata.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 sätestatud elamisloa andmisest keeldumise aluse ilmnemisel ei keelduta taotlejale elamisloa andmisest, kui ta vastab käesoleva seaduse § 5 lõikes 2 nimetatud elamisloa andmise tingimustele.

(3) Kodakondsus- ja Migratsiooniamet keeldub elamisloa andmisest välismaalasele, kes taotles elamisloa käesoleva seaduse § 3 lõikes 4 sätestatud alusel:

1) kui välismaalane ei suuda veenvalt põhjendada, et tema Eestist tagasi- või väljasaatmine võib kaasa tuua inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 3, ÜRO piinamise ning muude julmade, ebainimlike või inimväärikust alandavate kohtlemis- ja karistamisviiside vastase konventsiooni artiklis 3 nimetatud tagajärje tema kodakondsusriigis või alalises asukohariigis;

2) kelle suhtes käesoleva seaduse § 3 lõikes 4 nimetatud tagajärje saabumise võimalus piirdub kindla geograafilise alaga, kusjuures välismaalasele on piisav kaitse kättesaadav tema kodakondsusriigi või alalise asukohariigi mõnes teises piirkonnas.

(4) Käesoleva paragrahvi lõikes 3 sätestatud elamisloa andmisest keeldumise aluse ilmnemisel ei keelduta välismaalasele elamisloa andmisest, kui ta vastab käesoleva seaduse § 5 lõikes 1 nimetatud elamisloa andmise tingimustele.

(5) Elamisloa andmisest keeldutakse, kui välismaalane on Eestis toime pannud esimese astme kuriteo või ta ohustab muul viisil riigi julgeolekut, ühiskondlikku turvalisust või avalikku korda.

§ 7. Taotleja õigused

(1) Taotlejale tagatakse Eesti Vabariigi põhiseadusest, seadustest ja muudest õigusaktidest ning konventsioonist, rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud normidest ja rahvusvahelistest tavadest tulenevad õigused ja vabadused.

(2) Taotlejal on õigus:

1) saada teavet keeles, mida ta mõistab, tema õigustest ja kohustustest varjupaigamenetluses;

2) olla ühenduses ÜRO Pagulaste Ülemkomissari Ametiga (UNHCR);

3) kasutada varjupaigamenetluses esindajat, välja arvatud seletuste andmisel ja muu menetlustoimingu läbiviimisel, mida selle olemusest tulenevalt tuleb sooritada isiklikult.

(3) Taotlejal on õigus pöörduda oma õiguste ja vabaduste rikkumise korral kohtusse.

§ 7¹. Taotleja kohustused

(1) Taotleja on kohustatud järgima Eesti põhiseaduslikku korda ning Eesti õigusakte.

(2) Taotleja on kohustatud isiklikult ja igakülgsest kaasa aitama varjupaiga taotlemise asjaolude selgitamisele, sealhulgas:

1) esitama piirivalveametniku või kodakondsus- ja migratsiooniametniku nõudmisel vormikohase varjupaigataotluse;

2) andma toimingut sooritavatele valitsusasutustele suulisi ja kirjalikke andmeid ja seletusi;

3) esitama kõik andmed ja dokumendid ning muud tema valduses olevad tõendid, mis omavad tähtsust varjupaigataotluse menetlemisel;

4) võimaldama asjade ja isiku läbivaatust ja ekspertiisitoimingute läbiviimist ning asjade ja dokumentide hoiule võtmist;

5) aitama kaasa varjupaigataotluses esitatud asjaolusid tõendavate dokumentide muretsemisele;

6) lubama teostada tervisliku seisundi kontrollimist;

- 7) lubama teostada daktüloskopeerimist;
- 8) aitama kaasa isiku tuvastamiseks ja kontrollimiseks vajalike andmete kogumisele;
- 9) järgima käesolevas seaduses sätestatud järelevõtmemeetmeid;
- 10) ilmuma Kodakondsus- ja Migratsiooniametisse menetlustoimingu sooritamisele.

(3) Käesoleva paragrahvi lõike 2 punktis 3 nimetatud kaasaaitamiskohustus laieneb varjupaigamenetluses ka taotleja esindajale.

(4) Varjupaigataotluse tagasivõtmisega ei lõpe välismaalase kaasaaitamiskohustused.

(5) Taotlejal ei ole varjupaigamenetluse ajal lubatud Eestis töötada ega Eestis ettevõtlusega tegeleda. Töötamise või ettevõtlusega tegelemise keelu rikkumise korral kohaldatakse välismaalaste seaduses (RT I 1993, 44, 637; 1999, 50, 548; 54, 582; 71, 686; 88, 808; 101, 900; 2000, 25, 148; 33, 197; 40, 254; 2001, 16, 68; RT III 2001, 7, 75; RT I 2001, 58, 352; 2002, 56, 351; 63, 387; 90, 521; 102, 599; 2003, 4, 20) sätestatud vastutust.

§ 7². Teabe kaitse varjupaigamenetluses

(1) Varjupaigamenetlus ei ole avalik.

(2) Käesoleva seaduse § 2 lõikes 1 nimetatud valitsusasutused, esmane vastuvõtukeskus, vastuvõtukeskus, tõlk ja keelevahendaja ning muud asjassepuutuvad isikud on kohustatud hoidma neile taotleja kohta teatavaks saanud teabe konfidentsiaalsena ja järgima taotleja isikuandmete töötlemisel isikuandmete kaitse nõudeid.

(3) Taotleja andmeid sisaldav teave tunnistatakse asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks. Taotleja andmeid sisaldava teabe töötlemine on lubatud üksnes seadusega ettenähtud ülesannete täitmiseks.

(4) Taotleja kohta kogutud andmete edastamine välisriigile on lubatud välisriigi poolt konventsiooni või muu välislepingu järgse kohustuse täitmise tagamiseks, tagades, et teavet ei anta üle taotleja kodakondsusriigile või alalisele asukohariigile, kus teda ähvardab tagakiusamine või käesoleva seaduse § 3 lõikes 4 nimetatud tagajärg.»

§ 2. Seadust täiendatakse 1¹. peatükiga järgmises sõnastuses:

«1¹. peatükk
VARJUPAIGAMENETLUS

§ 8. Varjupaigataotluse esitamine

(1) Varjupaigataotlus tuleb esitada Kodakondsus- ja Migratsiooniametile viivitamatult pärast Eestisse saabumist.

(2) Kui välismaalasel puudub seaduslik alus riigipiiri ületamiseks ja Eestisse saabumiseks, esitab välismaalane varjupaigataotluse piirivalveasutusele viivitamatult enne Eestisse saabumist.

(3) Varjupaigataotlus tuleb esitada isiklikult.

(4) Taotleja on kohustatud esitama viivitamata pärast varjupaigataotluse esitamist:

- 1) isikut ja kodakondsust tõendavad dokumendid ning muud dokumendid, mis võivad aidata kaasa isikusamasuse ja kodakondsuse tuvastamisele;
- 2) viisad ja elamisload;
- 3) piiriületusi tõendavad dokumendid;
- 4) dokumendid, mis tõendavad Eestisse saabumise asjaolusid ning viibimist teistes riikides pärast kodakondsusriigist või alalisest asukohariigist lahkumist (reisi-, transpordi-, majutus- jms teenuseid tõendavad dokumendid);
- 5) dokumendid ja muud tõendid, mis kinnitavad varjupaigataotluse põhjendatust.

(5) Kodakondsus- ja Migratsiooniameti või piirivalveasutuse nõudmisel on taotleja kohustatud esitama vormikohase varjupaigataotluse.

§ 8¹. Toimingud varjupaigataotluse esitamise korral piiril

(1) Varjupaigataotluse esitamisel piirivalveasutusele viib piirivalveasutus viivitamata läbi järgmised toimingud:

- 1) isiku ja asjade läbivaatus;
- 2) asjade ja dokumentide hoiule võtmine;
- 3) isiku tuvastamine;
- 4) vormikohase varjupaigataotluse vastuvõtmine;
- 5) seletuste võtmine Eestisse saabumise ja varjupaigataotluse aluseks olevate asjaolude kohta;
- 6) daktüloskopeerimine ja fotografeerimine;

7) vajaduse korral tervisekontroll.

(2) Isiku läbivaatust teostab temaga samast soost isik.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud toimingud viiakse läbi ka juhul, kui taotleja loobub varjupaigataotlusest.

(4) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud toimingute sooritamise ajaks peetakse taotleja kinni ja ta on kohustatud viibima talle määratud ruumides. Kui toimingute sooritamine kestab kauem kui 48 tundi, peetakse taotleja kinni halduskohtuniku loal.

(5) Piirivalveasutus teavitab varjupaigataotluse esitamisest kohe Kodakondsus- ja Migratsiooniametit ning kaasab vajaduse korral käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud toimingute läbiviimisele selleks pädeva kodakondsus- ja migratsiooniametniku.

(6) Käesoleva seaduse § 8⁴ lõike 1 punktides 2–4 nimetatud varjupaigataotluse tagasilükkamise aluse ilmnemisel välismaalast, kooskõlastatult Kodakondsus- ja Migratsiooniametiga, riiki ei lubata ja ta saadetakse viivitusega piirilt tagasi.

(7) Pärast käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud toimingute sooritamist toimetab piirivalveasutus taotleja esmasesse vastuvõtukeskusesse ja edastab varjupaigataotluse koos hoiule võetud asjade ja dokumentidega menetlemiseks Kodakondsus- ja Migratsiooniametile.

§ 8². Toimingud varjupaigataotluse esitamise korral Eestis viibides

(1) Eestis viibides esitab välismaalane varjupaigataotluse Kodakondsus- ja Migratsiooniametile.

(2) Pärast varjupaigataotluse esitamist toimetatakse taotleja esmasesse vastuvõtukeskusesse.

(3) Kodakondsus- ja Migratsiooniamet viib läbi käesoleva seaduse § 8¹ lõikes 1 nimetatud toimingud, kaasates selleks vajaduse korral teisi valitsusasutusi.

(4) Pärast käesoleva seaduse § 8¹ lõikes 1 nimetatud toimingute läbiviimist suunab Kodakondsus- ja Migratsiooniamet taotleja vastuvõtukeskusesse.

§ 8³. Piiratud teovõimega taotleja ja saatjata alaealise taotleja varjupaigamenetluse erisused

(1) Käesoleva seaduse § 2 lõikes 3 sätestatud ei kohaldata, kui taotleja on täisealine ja talle on määratud eestkostja.

(2) Saatjata alaealine taotleja käesoleva seaduse tähenduses on alla 18-aastane isik, kes on Eestisse saabunud või viibib Eestis ilma vanema või eestkostjata.

(3) Saatjata piiratud teovõimega taotlejat ja saatjata alaealist taotlejat esindab varjupaigamenetluses vastuvõtukeskuse juht või tema poolt volitatud isik, kui käesolevast seadusest ei tulene teisiti.

(4) Piiratud teovõimega taotlejat esindab varjupaigamenetluses tema vanem või eestkostja, kui vanem või eestkostja viibib Eestis, välja arvatud juhul, kui see oleks vastuolus taotleja õiguste ja huvidega.

(5) Alaealisega läbiviidavate menetlustoimingute juurde kaasatakse vajaduse korral vastavate erialateadmistega isik.

(6) Saatjata alaealise varjupaigamenetluses arvestatakse eelkõige alaealise õiguste ja huvidega.

(7) Päritoluriigi õiguse kohast välismaalase teovõimelisust varjupaigamenetluses ei arvestata, kui see erineb Eesti õiguses sätestatud.

§ 8⁴. Varjupaigataotluse tagasilükkamise alused

(1) Varjupaigamenetlus lõpetatakse varjupaigataotluse tagasilükkamise otsusega, kui:

1) konventsiooni teine osalisriik on vastavalt välislepingule või rahvusvahelise organisatsiooni õigusaktile vastutav varjupaigataotluse läbivaatamise eest;

2) taotleja saabus Eestisse riigi kaudu, mida võib pidada turvaliseks riigiks;

3) taotlejale on muus riigis antud varjupaik või muu kaitse konventsiooni artikli 1 alusel või käesoleva seaduse § 3 lõikes 4 nimetatud tagajärje eest ning see kaitse on endiselt kättesaadav;

4) taotleja kodakondsusriiki või alalist asukohariiki on alust pidada turvaliseks päritoluriigiks;

5) taotlejale on keeldutud käesoleva seaduse alusel elamisloa andmisest ning taotleja ei ole esitanud uusi olulisi tõendeid, mis ei olnud taotlejale varjupaigamenetluse ajal teada;

6) taotleja on esitanud varjupaigataotluse vale nime all või on hävitanud, rikkunud või jätnud esitamata dokumendi või muu tõendi, mis on tema varjupaigataotluse menetlemisel olulise tähtsusega, või on esitanud ilma mõjuva põhjuseta võltsitud dokumente või muid tõendeid;

- 7) taotleja on esitanud varjupaigataotluse menetlemisel teadvalt ebaõigeid andmeid või seletusi või on teadvalt jätnud esitamata andmeid või seletusi, mis on tema varjupaigataotluse menetlemisel olulise tähtsusega;
- 8) taotleja on esitanud varjupaigataotluse selleks, et vältida tagasi- või väljasaatmise või väljaandmise täideviimist, kui tal on olnud eelnevalt võimalus esitada varjupaigataotlus;
- 9) taotleja on teadvalt eiranud käesolevas seaduses sätestatud kohustusi või ei järgi järelevalvemeetmeid;
- 10) taotleja tegelik eesmärk on asuda Eestisse muul põhjusel, sealhulgas leida tööd või parandada oma elutingimusi;
- 11) taotleja ei esita usutavaid tõendeid selle kohta, et tal on põhjust karta tagakiusamist;
- 12) taotleja seletused ei ole järjekindlad, on vastuolulised, ebatõenäolised või ei sisalda olustikulisi või isiklikke asjaolusid;
- 13) ilmneb haldusmenetluse seaduses sätestatud taotluse läbivaatamata jätmise alus;
- 14) taotlejal on elamisloobu Eestis.

(2) Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 1–4, 13 ja 14 nimetatud aluse ilmnemisel jäetakse varjupaigataotlus sisuliselt läbi vaatamata.

(3) Käesoleva paragrahvi lõike 1 punktides 3–12 ja 14 nimetatud aluse ilmnemisel loetakse varjupaigataotlus ilmselgelt põhjendamatuks.

§ 8⁵. Turvaline riik

(1) Turvaliseks riigiks käesoleva seaduse tähenduses loetakse riiki, kes järgib konventsiooni artiklites 32 ja 33 ja ÜRO piinamise ning muude julmade, ebainimlike või inimväärikust alandavate kohtlemis- ja karistamisviiside vastase konventsiooni artiklis 3 ning inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni artiklis 3 sätestatud kohustusi. Turvaliseks riigiks loetakse ka muud riiki, kus taotlejal oleks võimalik saada kaitset tagakiusamise eest või väljasaatmise eest taotleja päritoluriiki või muusse riiki, kus taotlejale nimetatud kaitse tagatud ei oleks.

(2) Turvalise riigi määratleb Kodakondsus- ja Migratsiooniamet.

(3) Käesoleva seaduse § 8⁴ lõike 1 punktis 2 nimetatud alusel tehtud varjupaigataotluse tagasilükkamise otsuse alusel saadetakse välismaalane Eestist välja turvalisse riiki.

§ 8⁶. Turvaline päritoluriik

(1) Turvaliseks päritoluriigiks käesoleva seaduse tähenduses loetakse riiki, kus üldjuhul ei esine tõsist ohtu tagakiusamise ohvriks langeda. Turvalise päritoluriigi määratlemisel arvestatakse ka seda, kas riik on ühinenud peamiste inimõigusi käsitavate rahvusvaheliste lepingutega ja üldjuhul järgib neid.

(2) Turvalise päritoluriigi määratleb Kodakondsus- ja Migratsiooniamet.

§ 8⁷. Varjupaigataotluse tagasilükkamise otsus

(1) Varjupaigataotluse tagasilükkamise otsus vormistatakse kirjalikult.

(2) Varjupaigataotluse tagasilükkamise otsuses tehakse välismaalasele ettekirjutus viivitamatult Eestist lahkumiseks.

(3) Varjupaigataotluse tagasilükkamise otsusest teavitatakse välismaalast viivitamatult.

(4) Kui varjupaigataotlus lükatakse tagasi käesoleva seaduse § 8⁴ lõike 1 punktides 1 ja 2 toodud alusel, märgitakse otsuses, et varjupaigataotlust ei ole sisuliselt läbi vaadatud.

§ 8⁸. Ettekirjutuse täitmine

(1) Käesoleva seaduse § 8⁴ lõike 1 punktides 2–4 nimetatud alusel tehtud varjupaigataotluse tagasilükkamise otsuses tehtud ettekirjutus Eestist lahkumiseks sundtäidetakse viivitamatult ja välismaalane saadetakse Eestist välja ilma halduskohtu loata väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduses (RT I 1998, 98/99, 1575; 2001, 68, 407; 2002, 53, 336; 61, 375; 102, 599; 2003, 4, 21) sätestatud korras.

(2) Välismaalasele, kelle varjupaigamenetlus lõpetatakse käesoleva seaduse § 8⁴ lõike 1 punktides 5–13 toodud varjupaigataotluse tagasilükkamise alusel, tehtud ettekirjutus Eestist lahkumiseks sundtäidetakse välismaalase Eestist väljasaatmisega halduskohtu loal väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduses sätestatud korras.

(3) Varjupaigataotluse tagasilükkamise, välismaalase väljasaatmise ning halduskohtu loa vaidlustamine ei lükka väljasaatmist edasi. Varjupaigataotluse tagasilükkamist ega välismaalase väljasaatmist ei saa vaidlustada vaidemenetluse korras.

§ 8⁹. Taotleja üleandmine välislepingu alusel

(1) Välislepingust või rahvusvahelise organisatsiooni õigusaktist, millega määratakse varjupaigataotluse läbivaatamise eest vastutav riik, tulenevate toimingute täitmist korraldab Kodakondsus- ja Migratsiooniamet, kui välisleping ei sätesta teisiti.

(2) Käesoleva seaduse § 8⁴ lõike 1 punktis 1 nimetatud varjupaigataotluse tagasilükkamise otsuse alusel saadetakse välismaalane Eestist välja eelneva Eestist lahkumise ettekirjutusega ja halduskohtu loata teise konventsiooni osalisriiki, kes on vastavalt välislepingule või rahvusvahelise organisatsiooni õigusaktile vastutav varjupaigataotluse läbivaatamise eest.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud väljasaatmise toiminguid sooritatakse vastavalt väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadusele, kui välisleping ei näe ette teisiti.

§ 8¹⁰. Varjupaigataotluse tagasivõtmine

Varjupaigataotluse tagasivõtmisel kohaldatakse välismaalase suhtes väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seadust.

§ 8¹¹. Varjupaigataotluse läbivaatamine

(1) Varjupaigataotluse läbivaatamise käigus kontrollib Kodakondsus- ja Migratsiooniamet esitatud tõendite ja andmete õigsust, taotleja väidete usutavust ja vastavust käesoleva seaduse §-s 5 sätestatud tingimustele ja teostab selleks vajalikke menetlustoiminguid.

(2) Varjupaigataotluse läbivaatamise käigus antakse taotlejale võimalus esitada isiklikult suuliselt omapoolseid fakte ja seletusi tema varjupaigataotluse menetlemisel tähtsust omavate asjaolude kohta, sealhulgas asjaolude kohta, mis takistavad taotleja riigist väljasaatmist. Selgituse andmisele mõjuva põhjuseta ilmumata jätmine või taotleja poolt faktide ja selgituste esitamata jätmine või nende esitamisest loobumine ei takista varjupaigamenetluse lõpetamist.

(3) Taotlejale ei pea võimaldama käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud õigust, kui varjupaigamenetlus lõpetatakse käesoleva seaduse § 8⁴ lõike 1 punktides 1–4 ja 14 sätestatud alusel.

(4) Käesoleva seaduse § 5 lõikes 1 sätestatud põhjustel esitatud varjupaigataotluse läbivaatamise käigus kontrollib Kodakondsus- ja Migratsiooniamet § 5 lõikes 2 nimetatud elamisloa andmise aluseks oleva asjaolu esinemist. Paragrahvi 5 lõikes 2 sätestatud põhjustel esitatud elamisloa taotluse läbivaatamise käigus kontrollib Kodakondsus- ja Migratsiooniamet taotleja § 5 lõikes 1 nimetatud elamisloa andmise aluseks oleva asjaolu esinemist.

§ 8¹². Järelevalvemeetmed

(1) Kodakondsus- ja Migratsiooniamet võib varjupaigamenetluse eesmärgipäraseks ja efektiivseks, lihtsaks ja kiireks läbiviimiseks kohaldada taotleja suhtes järgmisi järelevalvemeetmeid:

- 1) elamine kindlaksmääratud kohas;
- 2) ilmumine määratud ajavahemike järel Kodakondsus- ja Migratsiooniametisse registreerimisele;
- 3) Kodakondsus- ja Migratsiooniameti teavitamine elukohavahetusest või elukohast eemalviibimisest kauem kui kolm päeva;
- 4) Kodakondsus- ja Migratsiooniameti teavitamine perekonnaseisu muutumisest.

(2) Kodakondsus- ja migratsiooniametnikul ning politseiametnikul on õigus igal ajal kontrollida taotleja poolt järelevalvemeetmete järgimist.

(3) Järelevalvemeetmete kohaldamine tehakse taotlejale teatavaks kirjalikult.

§ 8¹³. Elamisloa andmise ja andmisest keeldumise otsus

(1) Pärast varjupaigataotluse läbivaatamist teeb Kodakondsus- ja Migratsiooniamet kirjaliku põhjendatud otsuse anda taotlejale elamisloa või keelduda elamisloa andmisest.

(2) Elamisloa andmisest keeldumise korral tehakse sama otsusega välismaalasele ettekirjutus Eestist lahkumiseks.

(3) Elamisloa andmisest keeldumise otsuse ja sellega tehtud Eestist lahkumise ettekirjutuse võib vaidlustada halduskohtus kümne päeva jooksul otsuse tegemise päevast arvates. Ettekirjutus ei kuulu sundtäitmisele enne kohtulahendi jõustumist. Otsust ja ettekirjutust ei saa vaidlustada vaidemenetluse korras.

§ 8¹⁴. Elamisloa andmisest keeldumise otsuse sundtäitmine

(1) Elamisloa andmisest keeldumise otsuses tehtud ettekirjutus Eestist lahkumiseks sundtäidetakse 15 päeva möödumisel otsuse tegemise päevast arvates väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduses sätestatud korras.

(2) Kui on põhjendatud alus arvata, et välismaalane ei täida elamisloa andmisest keeldumise otsuses tehtud ettekirjutust Eestist lahkumiseks vabatahtlikult, paigutatakse ta halduskohtu loal väljasaatmiskeskusesse kuni väljasaatmiseni.

§ 8¹⁵. Varjupaigamenetluse keel

(1) Varjupaigamenetlus viiakse läbi eesti keeles. Menetlustoimingu võib menetlust läbiviiva ametniku nõusolekul läbi viia muus keeles, milles välismaalane suudab ennast suuliselt arusaadavaks teha.

(2) Kui taotleja ei oska piisavalt eesti keelt, siis tuleb taotlejaga vahetult läbiviidavate menetlustoimingute juurde kutsuda tõlk või muu keelevahendaja, kes tõlgib tähtsust omavad asjaolud keelde, milles välismaalane suudab ennast suuliselt arusaadavaks teha. Tõlki või muud keelevahendajat ei pea kaasama, kui menetlustoiming viiakse läbi keeles, milles välismaalane suudab ennast suuliselt arusaadavaks teha.

(3) Välismaalasel on õigus kutsuda menetlustoimingu juurde oma kulul ja valikul sobiv tõlk või muu keelevahendaja, kui see on võimalik viivituseeta ning on tagatud keelevahenduse objektiivsus.

(4) Taotleja esitatud tõendid tõlgitakse vajaduse korral eesti keelde. Taotleja esitatud tõendeid ei tõlgita eesti keelde, kui neil ei ole varjupaigamenetluses vahetut tähtsust.

(5) Elamisloa andmise või andmisest keeldumise otsus tõlgitakse taotlejale tervikuna, välja arvatud juhul, kui taotlejal on esindaja.

§ 8¹⁶. Dokumentide kättetoimetamine

(1) Esmases vastuvõtukeskuses või vastuvõtukeskuses viibivale taotlejale loetakse otsus, kutse, teade või muu dokument kättetoimetatuks selle saatmisel esmasesse vastuvõtukeskusesse või vastuvõtukeskusesse.

(2) Kui taotleja elab väljaspool vastuvõtukeskust, loetakse otsus, kutse, teade või muu dokument taotlejale kättetoimetatuks, kui see on taotlejale edastatud tema poolt näidatud elukoha aadressil või see on edastatud taotleja esindajale.

(3) Esmane vastuvõtukeskus või vastuvõtukeskus annab viivitamata otsuse, kutse, teate või muu dokumendi taotlejale kätte allkirja vastu.»

§ 3. Teise peatüki pealkiri paigutatakse § 9 ette.

§ 4. Teise peatüki pealkiri muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

«2. peatükk
TAOTLEJA VASTUVÕTMINE».

§ 5. Paragrahvid 9 ja 9¹ muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

« § 9. Taotleja viibimine esmases vastuvõtukeskuses

(1) Taotleja, kes esitas varjupaigataotluse riigis viibides, on kohustatud viibima esmases vastuvõtukeskuses, kuid mitte kauem kui 48 tundi.

(2) Pärast käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tähtaega võib taotlejat kohustada esmases vastuvõtukeskuses viibimiseks halduskohtuniku loal järgmistel juhtudel:

1) taotleja isik ei ole tuvastatud, sealhulgas juhul, kui taotleja ei aita kaasa oma isiku tuvastamisele või takistab oma isiku tuvastamist;

2) käesoleva seaduse § 8¹ lõikes 1 nimetatud toimingute sooritamiseks;

3) varjupaigamenetluses tähtsust omavate asjaolude tuvastamiseks, kui taotleja ei aita kaasa või takistab nimetatud asjaolude tuvastamist;

4) on põhjendatud alus arvata, et taotleja on välisriigis toime pannud tõsise kuriteo;

5) taotleja on korduvalt või tõsiselt rikkunud vastuvõtukeskuse sisekorraeskirju;

6) taotleja ei järgi tema suhtes kohaldatud järelevalvemeetmeid või taotleja ei täida käesolevas seaduses sätestatud muid kohustusi;

7) taotleja viibimine esmases vastuvõtukeskuses on vajalik riigi julgeoleku ja avaliku korra kaitsmise huvides.

(3) Käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud loa saamiseks esitab halduskohtule taotluse Kodakondsus- ja Migratsiooniamet.

(4) Taotlejal, kes on kohustatud viibima esmases vastuvõtukeskuses, on lubatud sealt lahkuda Kodakondsus- ja Migratsiooni ameti kirjalikul loal või vältimatu arstiabi saamiseks.

§ 9¹. Taotleja viibimine väljasaatmiskeskuses

Taotlejat, kes esitas varjupaigataotluse väljasaatmiskeskuses või vanglas viibimise ajal või väljasaatmise täideviimise käigus, ei paigutata esmasesse vastuvõtukeskusesse, vaid ta viibib varjupaigamenetluse lõppemiseni vastavalt väljasaatmiskeskuses või vanglas.»

§ 6. Seadust täiendatakse §-ga 9² järgmises sõnastuses:

« § 9². Taotleja viibimine vastuvõtukeskuses

(1) Varjupaigamenetluse ajal on taotleja kohustatud elama vastuvõtukeskuses.

(2) Väljaspool vastuvõtukeskust võib taotleja elada Kodakondsus- ja Migratsiooni ameti kirjalikul loal, kui:

- 1) taotleja majutamise ja ülalpidamise tagab Eestis seaduslikult elav isik;
- 2) taotlejal on piisavalt rahalisi vahendeid enda majutamise ja ülalpidamise tagamiseks;
- 3) taotleja elamine väljaspool vastuvõtukeskust on vajalik tema turvalisuse tagamiseks.

(3) Käesoleva paragrahvi lõike 2 punktides 1 ja 2 nimetatud asjaolusid on taotleja kohustatud tõendama.

(4) Kodakondsus- ja Migratsiooni amet võtab taotlejalt käesoleva paragrahvi lõikes 2 nimetatud loa ära, kui loa andmise aluseks olevad asjaolud on ära langenud, taotleja ei järgi tema suhtes kohaldatud järelevalvemeetmeid või taotleja ei täida käesolevas seaduses sätestatud muid kohustusi.

(5) Taotleja, kes varjupaigamenetluse ajal elab vastuvõtukeskuses, on kohustatud öisel ajal viibima vastuvõtukeskuses. Öiseks ajaks loetakse ajavahemikku kella 22-st kuni 6-ni.

(6) Vastuvõtukeskus võib taotlejal lubada vastuvõtukeskusest öisel ajal eemalviibimist järgmistel juhtudel:

- 1) arstiabi saamiseks;
- 2) vältimatut arstiabi vajava perekonnaliikme juures viibimiseks;
- 3) Eestis seaduslikult viibiva isiku põhjendatud taotluse alusel.

(7) Taotleja, kes varjupaigamenetluse ajal elab väljaspool vastuvõtukeskust, on kohustatud teavitama Kodakondsus- ja Migratsiooni ametit oma elukohast ja selle muutumisest.»

§ 7. Paragrahvis 10 tehakse järgmised muudatused:

1) lõikes 1 asendatakse sõnad «esmise küsitluse ja kiirmenetluse läbiviimise» sõnaga «varjupaigamenetluse»;

2) lõikes 2 ja lõike 5 punktis 1 asendatakse sõnad «taotluse läbivaatamise ja pagulasseisundi tuvastamise» sõnaga «varjupaigamenetluse»;

3) lõike 5 punktis 2 asendatakse sõnad «§ 9¹ lõike 2 punkti 3» sõnadega «§ 9² lõike 2 punkti 3»;

4) lõige 6 tunnistatakse kehtetuks.

§ 8. Paragrahv 10¹ muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

« § 10¹. Saatjata alaealise taotleja Eestis viibimise tingimused

(1) Saatjata alaealine taotleja paigutatakse varjupaigamenetluse ajaks vastuvõtukeskusesse või hoolekandeesutusse ning talle tagatakse eakohane hoolekanne.

(2) Kui Kodakondsus- ja Migratsiooni ametil tekib põhjendatud kahtlus taotleja poolt oma vanuse kohta esitatud andmete suhtes, viiakse läbi meditsiinilised uuringud taotleja vanuse kindlaksmääramiseks. Nimetatud juhul võib taotleja paigutada uuringu ajaks esmasesse vastuvõtukeskusesse.»

§ 9. Paragrahvi 10² lõikes 2 asendatakse sõnad «§ 9¹ lõike 2 punktide 1 ja 2 alusel» sõnadega «§ 9² lõike 2 punktide 1 ja 2 alusel».

§ 10. Paragrahvid 11, 12 ja 12¹ tunnistatakse kehtetuks.

§ 11. Paragrahvi 14 lõikes 3 asendatakse sõnad «kodakondsusjärgsesse riiki, alalisele asukohamaale» sõnadega «kodakondsusriiki, alalise asukohariiki».

§ 12. Paragrahvi 14 täiendatakse lõikega 5 järgmises sõnastuses:

« (5) Pagulase perekonnaliikmel, kellele on antud käesoleva seaduse alusel elamisluba kui pagulasele, on käesolevas paragrahvis sätestatud õigused.»

§ 13. Neljas ja viies peatükk muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

«4. peatükk
ELAMISLOA ANDMINE, PIKENDAMINE JA KEHTETUKS TUNNISTAMINE

§ 15. Elamisloa kehtivusaeg

Käesoleva seaduse § 5 lõikes 1 või 2 nimetatud elamisluba antakse kehtivusajaga kuni kaks aastat.

§ 16. Elamisloa andmine välismaalase perekonnaliikmele

(1) Käesoleva seaduse § 5 lõikes 1 või 2 nimetatud välismaalase, kellele on antud elamisluba, alaealise lapsele võib tema seadusliku esindaja taotlusel anda samal alusel ja sama kehtivusajaga elamisloa.

(2) Käesoleva seaduse § 5 lõikes 1 või 2 nimetatud välismaalasega, kellele on antud elamisluba, samast kodakondsusest olevale abikaasale võib anda samal alusel ja samasuguse kehtivusajaga elamisloa, kui abielu on sõlmitud enne elamisloa taotluse esitamist.

(3) Käesoleva paragrahvi lõigetes 1 ja 2 nimetatud alaealise lapse või abikaasa (edaspidi *perekonnaliige*) elamisloa andmisel ei kohaldata välismaalaste seadust.

(4) Perekonnaliikmele keeldutakse elamisloa andmisest või selle pikendamisest või elamisluba tunnistatakse kehtetuks, kui ta ohustab riigi julgeolekut, ühiskondlikku turvalisust või avalikku korda.

(5) Perekonnaliikme elamisloa pikendamisest keeldutakse või see tunnistatakse kehtetuks asjaolu ilmnemisel, mis oleks välistanud elamisloa andmise.

(6) Perekonnaliikmele antud elamisloa suhtes kohaldatakse järgmisi lisatingimusi:

- 1) tähtajalise elamisloa kehtivusaeg ei tohi ületada välismaalase tähtajalise elamisloa kehtivusaega;
- 2) tähtajalise elamisloa pikendamisest keeldutakse, kui välismaalasele antud tähtajalist elamisluba ei pikendata;
- 3) tähtajaline elamisluba tunnistatakse kehtetuks samaaegselt välismaalase elamisloa kehtetuks tunnistamisega;
- 4) tähtajaline elamisluba tunnistatakse kehtetuks, kui elamisloa andmise aluseks olnud asjaolu on ära langenud.

(7) Alaealise lapse elamisluba ei või kehtetuks tunnistada ega keelduda selle pikendamisest, kui see ei ole kooskõlas lapse õiguste ja huvidega.

(8) Käesoleva paragrahvi lõiget 6 ei kohaldata välismaalase suhtes, kellele anti elamisluba kui alaealisele lapsele, pärast tema täisealiseks saamist.

§ 17. Tähtajalise elamisloa pikendamine

Kodakondsus- ja Migratsiooniamet võib elamisluba pikendada, kui asjaolud, mis tingisid elamisloa andmise, ei ole ära langenud ja ei esine elamisloa kehtetuks tunnistamise aluseks olevat asjaolu. Elamisluba pikendatakse Vabariigi Valitsuse kehtestatud korras.

§ 18. Elamisloa kehtetuks tunnistamine

(1) Kodakondsus- ja Migratsiooniamet tunnistab välismaalasele antud tähtajalise elamisloa kehtetuks, kui:

- 1) välismaalane on vabatahtlikult võtnud uuesti vastu oma kodakondsusriigi kaitse;
- 2) välismaalane saab oma vabal tahtel tagasi varem kaotatud kodakondsuse;
- 3) välismaalane saab mõne muu riigi kui Eesti kodakondsuse;
- 4) välismaalane on naasnud kodakondsusriiki või alalisse asukohariiki;
- 5) välismaalane ei vaja enam Eesti riigi kaitset, kuna asjaolud, mis tingisid elamisloa andmise, on ära langenud;
- 6) välismaalane asub oma vabal tahtel alaliselt elama mõnda muusse riiki;
- 7) välismaalase suhtes ilmneb elamisloa andmisest või pikendamisest keeldumise aluseks olev asjaolu;
- 8) välismaalase suhtes ilmneb varjupaigataotluse tagasilükkamise aluseks olev asjaolu;
- 9) välismaalane ohustab riigi julgeolekut, ühiskondlikku turvalisust või avalikku korda.

(2) Välismaalasele, kellele on antud elamisluba käesoleva seaduse § 5 lõike 1 alusel, võib elamisloa kehtetuks tunnistamise korral elamisloa andmise aluse äralangemise tõttu anda tema esitatud elamisloa taotluse alusel § 5 lõikes 2 nimetatud elamisloa, kui ei esine elamisloa andmisest keeldumise aluseks olevaid asjaolusid.

§ 19. Alalise elamisloa andmine

Välismaalasele, kellele on antud tähtjaline elamisluba, antakse alaline elamisluba välismaalaste seaduses sätestatud alustel ja korras.

§ 20. Tööloa andmine

Välismaalane, kellele on antud elamisluba, võib Eestis töötada välismaalaste seaduses sätestatud tingimustel.

§ 21. Elamisloa taotluse vorm ja selles esitatavad andmed

Käesoleva seaduse § 5 lõigetes 1 ja 2 nimetatud taotluse vormi ja selles esitatavate andmete loetelu kehtestab siseminister määrusega.

5. peatükk

VARJUPAIGATAOTLEJA TUNNISTUS JA PAGULASE REISIDOKUMENT

§ 22. Varjupaigataotleja tunnistus

(1) Kodakondsus- ja Migratsiooniamet annab taotlejale pärast taotleja saatmist vastuvõtukeskusesse varjupaigataotleja tunnistuse, mis tõendab, et välismaalane taotleb Eestis varjupaika. Taotleja, kes viibib väljaspool vastuvõtukeskust, on kohustatud politsei nõudmisel esitama tunnistuse selle kontrollimiseks ning taotleja isiku tuvastamiseks.

(2) Kodakondsus- ja Migratsiooniamet tunnistab varjupaigataotleja tunnistuse kehtetuks järgmistel juhtudel:

- 1) varjupaigamenetluse lõppemise korral;
- 2) kui dokument või selles sisalduv kanne või andmed on ebaõiged;
- 3) kui dokument on muutunud kasutamiskõlbmatuks või selles sisalduv kanne loetamatuks;
- 4) dokumendi kasutaja surma korral;
- 5) dokumendi kaotsimineku või hävimise korral.

(3) Varjupaigataotleja tunnistuse kehtetuks tunnistamise puhul võtab Kodakondsus- ja Migratsiooniamet selle võimaluse korral välismaalasele ära.

(4) Tunnistuse vormi ja sellele kantavate andmete loetelu kehtestab siseminister määrusega.

§ 22¹. Pagulase reisidokument

Pagulasele antakse pagulase reisidokument isikut tõendavate dokumentide seaduses (RT I 1999, 25, 365; 2000, 25, 148; 26, 150; 40, 254; 86, 550; 2001, 16, 68; 31, 173; 56, 338; 2002, 61, 375; 63, 387; 90, 516) sätestatud tingimustel.»

§ 14. Paragrahvi 23 tekstist jäetakse välja sõnad «ja protokoll».

II. Väljasõidukohustuse ja sissesõidukeelu seaduses(RT I 1998, 98/99, 1575; 2001, 68, 407; 2002, 53, 336; 61, 375; 102, 599; 2003, 4, 21) tehakse järgmised muudatused ja täiendused:

§ 15. Paragrahvi 14 lõike 4 punkt 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

« 3) väljasaatmine on käesoleva seaduse kohaselt keelatud.»

§ 16. Paragrahvi 17 lõige 2 tunnistatakse kehtetuks.

§ 17. Seadust täiendatakse §-ga 17¹ järgmises sõnastuses:

« § 17¹. Väljasaatmise keeld

(1) Välismaalast ei tohi välja saata riiki, kuhu väljasaatmine võib välismaalase suhtes kaasa tuua inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (RT II 2000, 11, 57) artiklis 3, ÜRO piinamise ning muude julmade, ebainimlike või inimväärikut alandavate kohtlemis- ja karistamisviiside vastase konventsiooni (RT II 1994, 14/15, 44) artiklis 3 nimetatud tagajärje või surmanuhtluse kohaldamise.

(2) Välismaalase väljasaatmine peab olema kooskõlas ÜRO pagulasseisundi konventsiooni (koos 31. jaanuari 1967. aasta pagulasseisundi protokolliga) (RT II 1997, 6, 26) artiklitega 32 ja 33.»

III. Isikut tõendavate dokumentide seaduses(RT I 1999, 25, 365; 2000, 25, 148; 26, 150; 40, 254; 86, 550; 2001, 16, 68; 31, 173; 56, 338; 2002, 61, 375; 63, 387; 90, 516) tehakse järgmised muudatused ja täiendused:

§ 18. Paragrahvi 31 lõige 3 muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

« (3) Pagulase reisidokument peab vastama ÜRO pagulasseisundi konventsiooni (RT II 1997, 6, 26) nõuetele, arvestades tänapäevaste reisidokumentide käideldavuse ja turvalisuse nõuetega.»

§ 19.Paragrahvi 32 tekst muudetakse ja sõnastatakse järgmiselt:

« (1) Pagulase reisidokument antakse välja kehtivusajaga kuni kümme aastat, kusjuures kehtivusaeg ei tohi ületada pagulasele antud elamisloa kehtivusaega.

(2) Alla 15-aastasele pagulasele antakse pagulase reisidokument välja kehtivusajaga kuni viis aastat, kusjuures kehtivusaeg ei tohi ületada pagulasele antud elamisloa kehtivusaega.»

IV. § 20. Seaduse jõustumine

Käesolev seadus jõustub 2003. aasta 1. mail.

Riigikogu esimees Toomas SAVI